

Ton de Jong

Verdwenen houvast: hoe Curaçao uit koers raakte en Nederland uit zicht verdween

Lezing Mngui Maduro Library 23 januari 2019

Met bijzonder groot genoegen heb ik de uitnodiging aanvaard om hier op deze prachtige locatie iets te vertellen over mijn werk. Zonder deze bibliotheek had ik ongetwijfeld belangrijke zaken gemist. Het is verbazingwekkend hoe weinig er te vinden is in de nationale archieven over zowel de raffinaderij als over de offshore. Vooral over de periode tussen 1995 en nu. Ja rekken vol algemene literatuur maar weinig dat is toegespitst op Curaçao. De kranten staan online tot 1995 de jonge overheidsarchieven zijn niet openbaar en bedrijven laten geen speurneuzen toe. Shell vertikt het nog steeds om het ongetwijfeld zeer omvangrijk archief over 70 jaar Curaçao open te stellen. Ik heb dan ook gretig hier de dikke ordners doorgenomen waarin met veel geduld de krantenartikelen gerubriceerd zijn opgeslagen. Lang voordat er sprake was van een zoekfunctie op de computer, heeft u een zoekfunctie gecreëerd.

Ik zou op dit mooi instituut eerder het etiket 'docu-center' plakken dan 'library'. Wellicht kan de collectie duidelijker worden gelabeld met thema's zoals die milieu, onderwijs, natuur. Studenten en scholieren zouden dan voor hun werkstukken beter en sneller de weg hier naartoe vinden.

Het is voor mij een vanzelfsprekendheid dat ik in alle vrijheid onderzoek kan doen. Maar zo is het niet in alle landen. De Turkse journaliste Pelin Ünker is dinsdag door een rechtbank in Istanbul veroordeeld tot dertien maanden gevangenisstraf vanwege haar onderzoek naar de Paradise Papers. Net als Trouw is zij lid van het internationale journalistencollectief ICIJ, dat documenten deelde over offshore belastingparadijzen. Ünker is schuldig bevonden aan 'laster en bedrog', nadat zij artikelen had gepubliceerd over voor malig premier Eralp Yıldırm (nult van het parlement) en zijn zonen. De artikelen legden bloot dat de broers verschillende bedrijven bezitten op Malta en Curaçao. Dankzij deze briefbusfirma's wist de oudste zoon, Erkan, zijn belang in het Turkse scheepvaartbedrijf Oras Denizcilik verborgen te houden. Dit bedrijf kreeg begin 2017 een miljoencontract gegund van de Turkse staat, wat duidt op belangenverstrengeling.

Het boek geeft niet alleen de historie maar ook het heden van deze sector. 25 cases ondersteunen de tekst.

Ik ga vanavond niet mijn boek Groot Geld op Curaçao tot in detail behandelen, want dan zou ik u weinig nieuws vertellen. Maar de grote lijnen krijgt u wel te horen, om vervolgens het verband te zoeken met de komst, bloei en neergang van de raffinaderij en andere structuren die houvast gaven.

Op het eerste gezicht hebben ze niets met elkaar gemeen. De raffinaderij domineert het hart van het eiland en is -wanneer zij in bedrijf is- van ver te zien en te ruiken. Curaçao heeft geen fysiek financieel centrum waar trustkantoren, banken en andere dienstverleners zijn geclusterd. Voor de passant is de sector onzichtbaar. Ongeveer een kwart van de bedrijven huist in de oude stad, de rest is verspreid over de buitenwijken van Willemstad. De huisvesting varieert van oude landhuizen en aangepaste villa's tot kantoren met meerdere verdiepingen.

Gastvrij bood Ton 'Papa' Smets tijdens de Tweede Wereldoorlog de ontheemde multinationals juridisch onderdak door zijn kantoor aan de Handelskade beschikbaar te stellen. Hij verzorgde alle formaliteiten, zoals het houden van aandeelhoudersvergaderingen. Een trustkantoor doet anno 2018 niets anders. Het tijdens de oorlogsjaren opgebouwde netwerk in het internationale bedrijfsleven was zijn 'startkapitaal'. Nu beschermt het tegen oorlogsgeweld voor een bedrijf geen

reden meer was om zich op Curaçao te vestigen zonder er actief te zijn (offshore), moest er iets anders bedacht worden. De worst die grote bedrijven buiten Curaçao werd voorgehouden bestond uit geld minder belasting betalen en niet zo'n beetje ook. Vennootschappen die offshore bleven maar statutair wel op Curaçao werden gevestigd, hoefden slechts een tiende van het normale tarief te betalen. Dat kwam meer op 2,4 tot 3 procent. Daar heb je wel de nede werking van de Belastingdienst van Nederland voor nodig. De Nederlandse wetgever bepaalde dat bedrijven die op Curaçao het lage tarief hadden betaald in Nederland niet opnieuw een aanslag in de bus zouden krijgen.

Nederland maakte een soortgelijke afspraak in 1948 ook met de Verenigde Staten. Het verdrag met de VS werd in 1955 van toepassing verklaard op de Nederlandse Antillen zodat het voor Amerikaanse bedrijven lucratief werd om een dochteronderneming op te richten op Curaçao. Dit werd de basis van de offshore sector op Curaçao. Het kwam goed uit dat er tegelijkertijd duidelijkheid kwam over de toekomst van de kolonie Curaçao. Bedrijven willen immers rechtszekerheid voor een lange periode. Op 15 december 1954 kondigde koningin Juliana in de Ridderzaal plechtig het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden af. Het statuut regelde de betrekkingen tussen Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen. Daar mee verwerven de Nederlandse Antillen internationaal de status van een staatkundig stabiel eilandengroep met een goed functionerende rechtspraak. Wanneer het onverhoopt mis dreigde te gaan zou Nederland ingrijpen. Een jaar later, op 13 december 1955, hield Ton Smets in Hotel Hsca de leden van het Nederlands-Antilliaans Juridisch Genootschap nieuwe offshore mogelijkheden voor. Het woord 'trust' viel die avond tientallen keren.

Dochters van buitenlandse banken kwamen naar Curaçao voor hun deel in deze nieuwe markt. Pierson, Helring & Pierson was de eerste in 1952, onder meer gevolgd door Bank of America (1969), Citibank (1974) en Banco Industrial de Venezuela (1973). In 1990 kende het eiland 54 offshorebanken met 11,8 miljard dollar aan beheerd vermogen. Zeventien uit Nederland, zestien uit Venezuela en drie uit de VS. De naam zegt het al: de rekeningshouders bij een offshorebank woonden niet op Curaçao maar openden er een rekening vanwege fiscale voordelen en/of het gegarandeerde bankgeheim.

In 1986 kwam de eerste grote klap toen de VS hun hoge bronbelasting op dividend en rente afschaften. Voor Amerikaanse bedrijven waren de Antillen als lucratief tussenstation niet meer interessant. Het werden toen hopeloze onderhandelingen met als doel te redden wat er nog te redden viel.

Edo Haan (gepromoveerd op de economie van de Nederlandse Antillen, nu PvdA-burgemeester in Maassluis) maakte in 1998 in zijn proefschrift *Antilliaanse Instituten* de balans op. Terwijl de economische recessie in de westerse wereld haar dieptepunt bereikte waren de jaren 1980-1983 voor de Antillen juist topjaren. De overheidsinkomsten namen tussen 1980 en 1984 toe met 63 procent. Intussen groeide het ambtenarenapparaat ondanks een personeelstop als kool. Maar het tij keerde plotseling en het onheil kwam van alle kanten. Het verblijfstoerisme op Curaçao raakte in het slop, buitenlandse bedrijven trokken zich terug uit de haven (dokmaatschappij) en de raffinaderij. De overheid dichtte het ene gat met het andere en werd omarbeidsplaatsten te redden aandeelhouders en steunverleners. Desondanks steeg de werkloosheid naar 25 procent. Haan wees Nederland, dat de Antillen tussen 1969 en 1995 ruim 1,6 miljard euro (volgens de waarde van toen) ontwikkelingshulp had gegeven aan als medeschuldige. Met dat kapitaal werden gebouwen neergezet, wegen aangelegd en de plaatselijke industrie gesteund. Maar de miljardensteun verbeterde niet de kwaliteit van het bestuur, niet de zorg voor het milieu, niet het onderwijs, niet het leven in het wijkken.

Tussen 1990 en 2000

In de jaren negentig zien we de volgende spelers:

- Een vijftigtal banken hebben een vergunning om offshorezaken te doen met klanten die niet op Curaçao wonen. Daaronder bekende Nederlandse banken zoals ABN AMRO, MeesPierson, ING Bank, Rabobank, Credit Lyonnais, Van Lanschot en NIBC. Verder veel banken van Zuid-Amerikaanse signatuur, waarvan sommige in de problemen zijn gekomen. Ook lokale banken zoals Maduro & Curiel's Bank en Banco di Caribe hebben een offshorevergunning.

- De 35 trustkantoren zijn verbonden aan een bank, advocatenkantoor of notaris dan wel oefenen zelfstandig het trustbedrijf uit. Grote namen zijn Gitco en Intertrust.

- Rondom banken en trustkantoren zijn notarissen, advocatenkantoren, belastingadviseurs en accountants actief: KPMG, Arthur Andersen, Coopers & Lybrand, Møret, Price Waterhouse, BDO, Camps, Obers, Loyens & Volkmars en Paardekooper & Hoffmann.

- Grote Nederlandse bedrijven hebben op Curaçao hun financieringsmaatschappij: Ahold, Friesland-Groningsche Hypotheekbank, Heineken, Hunter Douglas, VNU, Norq Wilma en KNP BT.

In 2000 blikt Enslley Tromp, jarenlang directeur van de Centrale Bank van de Nederlandse Antillen, in *Veranderd Curaçao* terug:

'Na de "bonanza-jaren" bleek de offshoresector goed in staat om het roer omte gooien. Er werden nieuwe activiteiten aangeboden, daarbij geholpen door haar goede internationale reputatie.'

Er werden elk jaar meer handelingen ten behoeve van cliënten verricht. Omdat er geen percentage van de geldestromals tarief werd gevraagd maar (uur)vergoedingen per verrichte dienst, stegen de omzetten en de winsten. Alle grote Nederlandse banken hadden inmiddels een kantoor met een trustafdeling op Curaçao. Daar hadden zowel de klant als de bank plezier van. De bank kon één pakket diensten aanbieden en hield zicht op de geldestromen en vennootschapsstructuren van de klanten. De klant hoefde niet 'vree md' te gaan en geen tweede vertrouwensrelatie te beginnen. De banken vestigden zich in nieuwe kantoren of in fraai gerestaureerde landhuizen. De grote jongens zoals Gitco bleven groeien en ondanks de concurrentie kwamen er kleintjes bij. De noodlijdende Curaçaose overheid profiteerde niet van de betere offshorezaken die gedaan werden. Elk jaar werd er minder winstbelasting geïnd. De bedrijven en rijke particulieren waren immers niet virtueel naar het eiland gekomen om belasting te betalen. De betekenis voor het eiland zat niet na me in de werkgelegenheid. De offshore bood goed betaald werk en zorgde voor deviezen. Zonder de offshore zou de economie er nog beroerder hebben voorgestaan, maar zo crescendo als in de jaren zeventig en tachtig zou het nooit meer gaan.

Maar de Antillen begonnen steeds meer last te krijgen van Nederland. Het kabinet, met Hirsch Ballin tussen 1989 en 1994 als minister van Justitie én van Koninkrijksrelaties, wylde linksom of rechtsof het zogeheten Verdrag van Straatsburg van toepassing verklaren op de Antillen en Aruba. Belangrijkste onderdeel van het verdrag was de verplichte uitwisseling van informatie over belastingzaken. De angst voor het Verdrag van Straatsburg was ongegrond. Het zou nog twintig jaar duren voordat Curaçao overging tot substantiële uitwisseling van informatie over bedrijven en personen.

Een jaar later interviewde de *Amigoe* Gregory Elias, voorzitter van de Vereniging Offshore Belangen, over weer een andere bedreiging: een nieuw belastingverdrag tussen Nederland en de Verenigde Staten, dat automatisch ook geldt voor de Nederlandse Antillen.

Mocht het verdrag worden goedgekeurd dan moeten de Antilliaanse dochters van Nederlandse bedrijven op Curaçao minimaal vijftien procent belasting gaan betalen

De VOB-voorzitter hekelde de houding van Nederland dat volgens hem samen met de VS neemt de fiscale politiekagent van de wereld te moeten spelen. En dat ten koste van Curaçao. Dus rijs fiscale autonomie, zoals premier Lubbers een paar maanden geleden nog plechtig had beloofd

De lobby, waarin ook de Nederlandse werkgeversorganisaties NCW en VNO een grote rol speelden, had grotendeels succes. De publieke opinie in Nederland werkte tegen, maar het Nederlandse parlement streek na veel vijven en zessen over het hart.

De offshoresector had een meer meegaande Nederlandse minister voor Koninkrijksrelaties willen treffen dan Ernst Hirsch Ballin. Hij had een hekel aan bedrijven en particulieren die hun verantwoordelijkheid als belastingbetaler niet namen. De minister wilde best nieuwe werken aan een nieuwe staatkundige toekomst voor de eilanden maar dan moest niet alleen de overheid maar ook het bedrijfsleven zich deugdelijk gedragen. Curaçao beschouwde de opstelling van Lubbers en Hirsch Ballin als een aanval op de eigenwaarde en lag dwars door in maart 1993 letterlijk de voorstellen voor de ogen van Lubbers te verscheuren

Tussen 2000 en 2010

Met de nieuwe wetgeving die op 1 januari 2001 van kracht werd kwam Curaçao tegemoet aan de eisen van internationale organisaties (waaronder de EU en de OESO) die een kruistocht waren begonnen tegen ongewenste belastingfaciliteiten. Kosten wat het kost moest worden voorkomen dat de Nederlandse Antillen en Aruba op de zwarte lijst van de OESO werden gezet. Nederland en ook de OESO accepteerden dat de oude offshore-regeling tot en met 2019 bleef gelden voor de bedrijven die er toen gebruik van maakten. Als 'tegenprestatie' kregen de Antillen het groene licht om nieuwe 'producten' in de markt te zetten, zoals de Stichting Particulier Fonds en de vrijgestelde vennootschap. Bij de ondertekening van het raamwerk riepen de ministers van Nederland en de Antillen blij dat de offshore een metamorfose zou ondergaan. Geen offshore meer, maar midshore. Samen met het toerisme en de haven zou het een locomotief worden om de economie weer uit het slop te trekken. Een locomotief werd het niet en het fiscale systeem heeft tot op de dag van vandaag veel offshore-elementen

De sector overleefde, maar werden de bakens werkelijk verzet? Nee, zeggen de Amerikaanse hoogleraren Andrew P. Morriss en Craig M. Boise in hun doorwrochte analyse *The Saga of the Netherlands Antilles* uit 2009. Deze vooraanstaande Amerikaanse offshore-deskundigen stellen dat Curaçao niet in staat was snel genoeg te reageren op het vertrek van de Amerikanen na de opzegging van het belastingverdrag in 1987. De overheid was niet bovenmatig geïnteresseerd in de sector omdat er altijd een Nederlandse geldkraan kon worden open gedraaid. Had de overheid even belangstelling dan duurde het veel te lang voordat nieuwe wetgeving in elkaar werd gedraaid. Nieuwe activiteiten kregen bovendien in Nederland, dat de Koninkrijksregering controleerde, zelden een warmonthaal. Intussen zorgde Nederland goed voor zichzelf en construeerde een gunstiger *tax arrangement* dan Curaçao, waar de offshore was uitgevonden

De Antillen werden ingehaald door concurrerende landen die veel vrijer waren bij het invoeren van nieuwe fiscale regels. Vooral Groot-Brittannië gaf zijn voorkeur aan malige koloniën, zoals de Bahama's, Bermuda en de Maagdeneilanden, alle ruitte om uit te groeien tot *tax havens*. Het hielp ook dat Engelstalige centra gemakkelijk regelgeving van elkaar konden kopiëren

Van invloed op alle *tax havens* waren de aanslagen van 11 september 2001. Al Qaida kwam aan zijn geld via ondoorzichtige constructies waarbij dankbaar gebruik werd gemaakt van de

mogelijkheden die belastingparadijzen gaven. Daar moest korte metten mee worden gemaakt, vond de internationale gemeenschap. Dat gold ook voor het witwassen van miljarden drugsgeld. We op een zwarte lijst terecht kwam had een probleem hoe wel sommige financiële centra (bijvoorbeeld Panama) zich daar weinig van aantrokken. Gevreesd werden en worden de beoordelingen door de OESO, het samenwerkingsorgaan op economisch gebied van 35 welvarende landen.

Slecht voor de sector waren ook de affaires waarbij Curaçaose trustkantoren waren betrokken. Gerucht makende strafzaken maakten duidelijk dat criminel en de weg gevonden hadden naar oorden waar je gemakkelijk geld kon verbergen. De trustsector werd besmet verklaard, waarna de banken zich terugtrokken uit deze sector. De ene na de andere hield het voor gezien op Curaçao. Oude klanten bleven hangen bij andere trustkantoren maar de banken hadden altijd voor veel nieuwe aanwas gezorgd.

Curaçao moest zijn weg vinden in deze dynamiek. Daar was vanzelfsprekend eensgezindheid binnen de sector voor nodig. Het was altijd goed gedaan tot in 2005 drie voorstaande opripleaders in de internationale financiële sector zich afscheidden van de VOB en de International Financial Group of Curaçao oprichtten. Zij presenteerden zich als tweede belangenbehartiger. Het duurde tot 2011 voordat de verhoudingen weer waren hersteld.

Voor de problemen waarmee de financiële sector worstelde was in Den Haag nauwelijks oog. Nederland voerde een moeizame discussie met de Antillen over de staatkundige toekomst van de eilanden. Daar moest veel voor geregeld worden. Een enkele keer lukte het desondanks om over een heel belangrijke kwestie tot een akkoord te komen, maar dat werd dan weer niet uitgevoerd. Zie kader *De halve waarheid* over de dividendbelasting. De financiële crisis, gevolgd door een economische vaststand, was bepaald niet bevorderlijk voor de gezondheid van de sector.

Het was niet alleen kommer en kwel. Zo bleek de in 1998 ingevoerde Stichting Particulier Fonds een succes. In tien jaar werden er ruim vierduizend ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Het was ondermeer een goed werkend instrument om vermogen belastingvrij over te dragen aan de kinderen. Maar het succes was in de ogen van de Nederlandse regering te groot. Een aanpassing van de Nederlandse wetgeving zorgde ervoor dat deze ontwijkmogelijkheid voor Nederlanders nauwelijks meer interessant werd.

En zo leefde de sector tussen hoop en vrees toen eind 2010 de Nederlandse Antillen als land binnen het Koninkrijk werden ontbonden en Curaçao een autonoom land werd in het Koninkrijk.

Stand van zaken

Hoe hangt de vlag er nu bij? Rob van den Bergh heeft met zijn adviesbureau Curconsult samen met onderzoeks- en adviesbureau Ecorys in 2014 een uitgebreid onderzoek verricht naar de betekenis van de sector voor Curaçao. Ander recent onderzoek is niet bekend. Zij schetsen in *Economic impact study international financial services sector Curaçao* een vrij nauwkeurig beeld van de internationale financiële sector. Hij neemt - direct en indirect - negen procent van de economie voor haar rekening en biedt direct werk aan ongeveer 1600 mensen, drie procent van de werkgel egenheid. Dat zijn niet zo maar baantjes, maar redelijk tot goed betaalde functies. Een deel van het personeel is na werktijd maatschappelijk actief, ondermeer in de politiek. De internationale financiële sector levert ministers, premiers en bestuursleden van maatschappelijke instellingen. Huidig premier Rhuggenaath heeft er gewerkt, voor malig premier Miguel Pourié ook. Naar schatting 85 procent van alle medewerkers is geboren op Curaçao. De bedrijven zijn belangrijke sponsoren van maatschappelijke activiteiten en projecten.

Het onderzoek van Ecorys en Curconsult wordt ondersteund door jaarrapporten van onder meer de centrale bank en het Internationale Monetair Fonds. De internationale financiële dienstverlening was in het jaar 2000 nog goed voor bijna een vijfde van alle gegeneerde deviezen. In 2014 was het aandeel teruggezakt tot vijf procent van alle verdiende buitenlandse valuta. De leidende rol is overgenomen door het toerisme. Deviezen zijn belangrijk om de relatief grote importen van Curaçao te kunnen betalen.

De terugloop zie je ook aan het aantal nieuwe inschrijvingen van internationale bedrijven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel. Een trustkantoor krijgt er per maand gemiddeld één nieuwe klant bij. Dat kun je moeilijk bloeiend noemen, want in concurrerende landen zoals de Britse Maagdeneilanden regende het de afgelopen jaren nieuwe inschrijvingen. Bovendien is het maar de vraag of die nieuwe inschrijvingen werkelijk iets toevoegen aan de sector en de economie. Wanneer de opgerichte rechtspersoon een radertje is in een ingewikkelde bedrijfsstructuur waarin allerlei landen zitten, dan heb je daar als Curaçao weinig aan. Van een sterke daling van het aantal inschrijvingen is de afgelopen jaren echter geen sprake. Waarschijnlijk vindt eind 2019 wanneer de overgangsperiode van het oude offshore regime afloopt een flinke uittocht plaats.

Profiel

Door de gegevens van de Kamer van Koophandel en de centrale bank te combineren, wordt het profiel van de doorsnee trustdirecteur zichtbaar. Het is een man met een Nederlands paspoort. Curaçaoënaars hebben immers ook een paspoort van het Koninkrijk der Nederlanden. Het is nog steeds een mannenwereld, maar de vrouwen rukken op in het management. De vergrijzing slaat toe: de vijftigers en de zestigers zijn sterk in de meerderheid. Utschietter is de hoogbejaarde Stoffel van den Heuvel (Dordrecht, 29 december 1931) met zijn Nederlands West Indies International Trust Company. Hij heeft het opgericht in 1972.

De verhouding Nederlanders en Curaçaoënaars in de directie is gemiddeld fiftyfifty. Een enkele Latijns-Amerikaan en Noord-Amerikaan zorgen voor een beetje variatie. Veel managers begonnen in de jaren tachtig of negentig bij één van de grote trustkantoren of belastingadvieskantoren om met een paar tussenstappen een eigen kantoor te beginnen, alleen of samen met anderen.

De Nederlanders in de sector zijn na een universitaire opleiding (fiscaal recht of fiscale economie) begonnen bij een bank of belastingadviesbureau in Nederland. Vervolgens zijn ze verkast naar de Curaçaoëse vestiging van bijvoorbeeld ABN AMRO of MeesPierson. Velen vertrokken weer na een paar jaar. Degenen die een klik hadden met het eiland zijn gebleven en wonen er na twintig dertig veertig jaar nog steeds. In de top van de bedrijven zitten nog veel Nederlanders. Het management is aan het vergrijzen, het middenkader is een stuk jonger.

Jonge Curaçaoënaars met ambities in de financiële sector gaan na de middelbare school naar Nederland (of de VS) voor een universitaire of andere hogere opleiding. De universiteit van Curaçao had eerst te weinig te bieden op dit vlak, maar dat is verbeterd. In 2017 kreeg de universiteit zelfs een bijzonder hoogleraar internationaal belastingrecht. Met een Nederlands, Amerikaans of Antilliaans diploma op zak vinden de jonge professionals gemakkelijk werk in de financiële sector. Zij zijn meer dan welkom. Een groot deel van de Curaçaoëse jongeren die met een flinke studiebeurs van de overheid voor een opleiding naar Nederland vertrekt, keert immers alleen terug voor familiebezoek. Zij blijven 'hangen' in Nederland of gaan elders in de wereld aan de slag. Braindrain rent de ontwikkeling van Curaçao.

Omdat er op het eiland niet genoeg zijn te vinden, moet er geworven worden in het buitenland. Bedrijven die mensen uit het buitenland willen halen, knallen tegen een hoge muur van bureaucratie.

Op de lijst van de centrale bank staan kleine kantoorruimtes die zich beperken tot Curaçao en grote kantoren die in meerdere landen zijn gevestigd. De hoofddirectie zet dit niet altijd op het eiland, wat veronderstelt dat Curaçao niet de belangrijkste vestiging van het bedrijf is. Rijen groen zitten naast elkaar. Enkele trustkantoren zijn zestig jaar oud, andere een paar maanden jong.

Opvallend is dat het merendeel van de trustkantoren is opgericht na 2000, toen de sector al in een neerwaartse spiraal zat. Desondanks zagen de nieuwkomers nog brood in een nieuw kantoor. Je hebt niet zo heel veel klanten nodig om een redelijk inkomen te halen.

Nederlandse banken

Nederlandse banken op Curaçao, zoals Rabobank, Van Lanschot Bankiers, ABN AMRO en ING hadden een eigen trustkantoor. Het was commercieel aantrekkelijk om klanten in de eigen trustafdeling te houden. Bovendien weet je dan als bank alles van je cliënten. Het vertrek van de banken uit de trustwereld en daardoor uit Curaçao zette de sector op zijn kop. Trustbedrijven werden verkocht en later vaak nog eens. Tegelijk werd de sector wereldwijd geraakt door een grote fusiegolf. De namen van bekende trustkantoren van dertig jaar geleden zijn nagenoeg verdwenen. Het kost enige moeite om na te gaan waar Amaco ooit een begrip en gelieerd aan de Curaçaose MCB-bank uiteindelijk onderdak heeft gekregen.

Offshorebanken

Trustkantoren komen regelmatig in het nieuws, maar bijna nooit de internationale banken, ook wel offshorebanken genoemd. Zij zijn internationaal omdat de klanten niet op Curaçao wonen. De banken vormen de tweede grote poot van de internationale financiële sector. Sommige hebben zo weinig personeel dat zij genoeg hebben aan een voor de buitenwereld onzichtbare unit in een bedrijvenpark. Ze operen zelfstandig of zijn verbonden met een trustkantoor, openlijk of stiller op de achtergrond. Een van de oudste offshorebanken van Curaçao tilmert helemaal niet aan de weg. De exclusieve Noro Bank is in 1956 opgericht door en voor de puur aristocratische familie Fentener van Vissingen (en vrienden).

Omdat bankieren een vak apart is en klanten risicolopen, heb je een vergunning van de centrale bank nodig. De bedragen die door de offshorebanken flitsen zijn groot. Tien miljoen euro overmaken duurt niet langer dan vijf seconden. Dat kan bijna zonder personeel. Toch werken bij de offshorebanken op Curaçao nog tussen de driehonderd en vierhonderd mensen. Het balanstotaal van de internationale banken schommelt al jaren rond de 50 miljard NAF. In 1998 was dat nog 65 miljard. Nu zegt het balanstotaal weinig over de geldstromen maar de conclusie dat de branche stil staat zal er niet ver naast zitten. Het is raden waar het geld vandaan komt en wat het eindpunt is.

Andere spelers

Een trustkantoor doet het niet alleen. De belastingadviseur reikt klanten aan en kijkt of het totale bedrijfsplaatje fiscaal klopt en genoeg dollars oplevert. De rechtspersonen die nodig zijn om het spel te spelen worden opgericht met een notariële akte en worden geregistreerd bij de Kamer van Koophandel. Trustkantoren moeten de regels van de centrale bank naleven en ongebruikelijke transacties melden bij de Financial Intelligence Unit van Curaçao. Tot de kleine cirkel rond de trustkantoren en offshorebanken horen ook de belangengroepen zoals de Vereniging Bedrijfsleven Curaçao, de groepsverenigingen van notariissen en accountants en nog een aantal clubs die (deels) gericht zijn op de internationale sector.

Lijstjes

Op Curaçao is 75 jaar geleden de offshore begonnen maar in de internationale literatuur moet je tegenwoordig vaak lang zoeken voordat je het land tegenkomt. Met zijn 8500 buitenlandse vennootschappen (plus 4500 stichtingen) staat Curaçao nog niet in de top 25 van de wereld. Nederland heeft er ongeveer 40.000.

Op andere lijsten telt Curaçao weer wel mee. De een meet de positie als internationaal financieel centrum, een ander kijkt naar de gehelinhoudingen en een derde heeft vooral belangstelling voor de relatie tussen de offshore en de 'echte' economie. Ieder offshorecenter - de definitie is niet helder - heeft specialisaties. Zo fungeert Engeland als doorstroomband naar Bermuda, Jersey, Maagdeneilanden en Kaaimaneilanden. Nederland is de 'stroman' tussen Europese bedrijven en Curaçao, Cyprus, Luxemburg en Bermuda. Ierland is intrek bij de VS. Het eiland is gespecialiseerd in verzekeringsbedrijven, het andere in scheepsregistratie. Curaçao heeft nog veel oude offshore die eind 2019 afloopt. De enige specialisatie die er een beetje toe doet is de Stichting Particulier Fonds, waarvan er ongeveer 4500 zijn.

Belastingopbrengst

De mogelijkheid van buitenlandse bedrijven om belasting te besparen staat op de ene kant van de medaille, op de andere zijde de belastingopbrengst voor Curaçao. Curaçao heeft de grootste moeite om de overheidsfinanciën op orde te houden. Er is een gdfbeweging: jaren van te hoge uitgaven worden gevolgd door jaren van sanering. Soms helpt Nederland daar een handje bij. Het eiland geeft 2,5 miljard ANG uit per jaar. Bijna alles gaat op aan vastelasten, voor de broodnodige investeringen blijft nauwelijks geld over. Er is overal achterstallig onderhoud. Iedere gulden is welkom. Wat dragen de 13.000 buitenlandse rechtspersonen die bij de Kamer van Koophandel als 'actief' zijn geregistreerd af aan de overheid? Dat was in de jaren tachtig van de vorige eeuw erg veel, namelijk ruim dertig procent van de directe belastingen. In 1986 had het eilandgebied zelfs een begrotingsoverschot dankzij een half miljard aan belastinginkomsten van de offshore.

Volgens de begroting voor 2018 krijgt Curaçao van Nederland nog 16 miljoen ANG aan dividendbelasting, het bedrag dat de Nederlandse belastingdienst voor Curaçao heeft ingehouden. In 2020 is dat naar verwachting niets meer.

De belastingdienst is nu direct in totaal 170 miljoen aan winstbelasting. Ik heb het ministerie van Financiën gevraagd om dat bedrag te verdelenen in offshore en lokaal. Het antwoord bleef uit. Er kan wel iets over gezegd worden. De oude offshore-regeling loopt eind 2019 af en daarmee de belastinginkomsten uit de oude offshore. De buitenlandse rechtspersonen die dan nog fiscaal gezeteld zijn op Curaçao betalen niets of een heel klein beetje. Hoeveel precies is onduidelijk.

Naar het recente verleden kijken levert meer op. Uit gegevens van de centrale bank die gepubliceerd zijn in het onderzoek van Ecorys/Curconsult naar de impact van de offshore blijkt dat van 2009 tot en met 2013 er gemiddeld zeventig miljoen is ontvangen van offshore bedrijven. Dat was ongerekend per rechtspersoon 5000 ANG. De beheersvergoeding die jaarlijks aan het trustkantoor moet worden betaald is soms hoger. Afgezet tegen de gigantische belastingbesparing die de buitenlandse bedrijven bereiken is zeventig miljoen een fooi. De gegevens van de centrale bank corresponderen met de cijfers die ik verspreid in andere bronnen vond.

Ierland krijgt jaarlijks acht miljard euro winstbelasting binnen van buitenlandse bedrijven Nederland ongeveer een miljard

Een bijzonder fenomeen in de fiscale wereld zijn *rulings*: afspraken tussen de belastingdienst en een bedrijf over wat er belast wordt en tegen welk tarief, dus hoe de belastingwetten worden toegepast. Een belastinginspecteur heeft de vrijheid om inlastige gevallen vooraf duidelijkheid te scheppen. Meilijke gevallen zijn er in de offshore bij de vleet. Bedrijven doen in meerdere landen aangifte en kennen een ingewikkelde bedrijfsstructuur. Een afspraak kan gaan over welk gedeelte van de winst toegekend moet worden aan de vennootschap die op Curaçao is gevestigd. Per 1 januari 2017 waren op Curaçao 1250 rulings afgegeven. Ter vergelijking: in Nederland gaat het om 2000 rulings. Curaçao heeft er relatief veel. De rulings vallen onder de automatische uitwisseling van informatie zodat de inspecties in andere landen straks weten wat er op Curaçao is afgesproken.

Publieke debat

Het publieke debat over maatschappelijke thema's lijkt op Curaçao een kwijnend bestaan maar de politieke strijd is hevig. Symptomatisch is het regelmatig wegblijven van de oppositie bij vergaderingen van het parlement. Verder doet iedereen vooral zijn eigen ding iedereen leeft in zijn eigen holje. De onderbezette media komen te weinig toe aan opinie en debat. Zo is de wereldwijde beroering over de Panama Papers en Paradise Papers goeddeels aan Curaçao voorbij gegaan.

De seminars en congressen die op het eiland over de financiële sector worden gehouden gaan vooral over nieuwe kansen en fiscale regelingen, niet over moraliteit. De redenering is kort en duidelijk zodra wij ons aan de wet houden is er niets aan de hand. De wet is onze moraal.

Maar zo simpel is het niet. Wetgeving is niet statisch. De sector heeft wel degelijke taken met de gevolgen van de wereldwijde publieke en politieke aandacht, omdat die nieuwe internationale regelgeving genereert. Doe je daar niet aan mee, dan kun je het op termijn vergeten.

Telkens wanneer de sector zich door negatieve publiciteit in het nauwgedrongen voelt, komt één argument voortdurend terug: overal lopen wel een paar boeven rond die te boel verzielen. Dat mag je de 99 procent die het goed doen niet aanrekenen. Dan wordt vergeten dat de offshoresector niet zo maar een branche is zoals de fietsenhandel of de broodbakkers. In de offshore gaan gigantische bedragen om die -vooral in het verleden- verborgen werden gehouden. Het risico dat je hier boeven tegenkomt is groter dan in een bakkerij. Daarom hebben trustkantoren en internationale banken de plicht om verdachte transacties te melden. Bakkers en fietsenmakers hebben die plicht niet.

De trustsector dient volgens de wet de norm' maatschappelijke betaalmelijkheid' te hanteren. De rechter gebruikt soortgelijke woorden. Beroepsgroep, wetgever en rechter nodigen uit tot ethisch voorbeeldgedrag in plaats van ethisch minimalisme, tot het naleven van wet- en regelgeving naar letter én geest. De uitnodiging wordt niet altijd aangenoemen.

Verdragen

Al 75 jaar klinkt hetzelfde deuntje in de financiële wereld van Curaçao: we willen belastingverdragen, we willen belastingverdragen, we willen belastingverdragen. Waarom is een land met veel belastingverdragen een Luilekkerland? In zo'n verdrag spreken twee staten af hoe de belastingheffing op elkaar wordt afgestemd. Met als doel te voorkomen dat een bedrijf in twee landen belasting moet betalen, maar ook om te voorkomen dat belasting wordt ontweken. Met het eerste doel zijn onderneemingen het wel eens. Het tegengaan van belastingontwijking is

niet de bedoeling. Het management doet samen met duurbetaalde adviseurs alle moeite om belasting daar te betalen waar de tarieven het laagst zijn, dus om belasting te ontwijken. Het verdrag dat de Nederlandse Antillen veertig jaar geleden hadden met de Verenigde Staten was er een schoolvoorbeeld van.

Nederland heeft met ruim honderd landen verdragen gesloten, Curaçao met slechts vier, maar als je daar de landen Nederland, Aruba en Sint Maarten aftrekt, blijft er maar eentje over: het verdrag met Noorwegen, gesloten in 1990. Het verdrag met Malta is wel goedgekeurd maar begin 2018 nog niet in werking getreden. In maart 2018 lagen er met zeven landen ontwerpvverdragen klaar.

Voor Curaçao zijn zakelijk vooral de landen in de regio en de VS interessant. Verdragen met onder meer Venezuela, Cuba, Panama, Jamaica en Chili zitten in de pijplijn, maar wanneer zij daar uitkomen is onduidelijk. Voor de onderhandelingen heeft Curaçao de hulp nodig van Nederland. De gesprekken met andere landen zijn ingewikkeld en duren lang. De vaktechnische expertise is wel aanwezig, maar je moet ook diplomatieke vaardigheden hebben. Curaçao verwijt Nederland al jaren dat het geen helpende hand biedt en alleen aan zichzelf denkt. De ministers van Financiën volgen elkaar op Curaçao met ongekende snelheid op, wat ook niet bevorderlijk is voor dit soort lastige processen. Eenmaal klaar met de onderhandelingen moet het verdrag door het Koninkrijk der Nederlanden worden ondertekend, nadat het ontwerp behandeld is in de parlementen van het Koninkrijk. Ook het Nederlandse parlement beslist over een belastingverdrag dat speciaal voor Curaçao is aangegaan. Dat is tijdrovend.

Landen sluiten ook verdragen die de uitwisseling van belastinggegevens regelen, de *Tax Information Exchange Agreements*. De OESO eiste in 2006 dat de Nederlandse Antillen op korte termijn met minimaal twaalf landen die afspraken zou maken. Zo niet, dan zouden de Antillen niet van de grijze naar de witte lijst overgeheveld worden. Bang geworden werd op Curaçao onmiddellijk de *Task Force Belastingverdragen* in het leven geroepen, waarin de financiële sector ruimschoots was vertegenwoordigd. Er kwam schot in de zaak. In 2009 stond de teller op zestien, het zijn er nu 24.

Affaires

In 25 jaar tijd is de lijst gegroeid, maar het is lastig om daar een kwalitatief oordeel aan te verbinden. Want wat is veel? Is het niet logisch dat in een sector waarin veel verborgen blijft en waar miljarden in omgaan af en toe iemand over de schreef gaat? Bij de lijst van 35 affaires in mijn boek moet een kanttekening worden gemaakt. Het zijn korte samenvattingen. Niet altijd wordt de uitkomst van een rechtszaak vermeld. Het gaat mij vooral om de ophef en dus de imagoschade voor Curaçao, niet zozeer om het juridische oordeel van de rechter. Over civielrechtelijke conflicten tussen klanten en trustkantoren wordt zelden bericht. Meestal zijn ze niet interessant, want ze gaan bijvoorbeeld over een niet betaalde rekening of over de overdracht van het dossier van het ene naar het andere trustkantoor. Media hebben vooral interesse in strafzaken en faillissementskwesties.

Nieuwe wegen?

Het verleden bood geen garantie voor de toekomst. De omte-zoenen-mogelijkheden van vroeger zijn verdwenen. Uit de hoge hoed zijn nieuwe regelingen getoverd. Er is voor elk wat wils, zoals voor webwinkels, callcenters, gokbedrijven, pornosites, gepensioneerden en zeetransporteurs.

Sinds 2001 (toen het Nieuw Fiscaal Raamwerk van de Antillen van kracht werd) roepen overheid en sector om het hardst dat Curaçao geen offshore land meer is, maar midshore.

Somni gen maken er zelfs onshore van Een betere kwalificatie is mixshore Het huidige belastingstelsel is een mengeling - zoals in Nederland- van allerlei typen belastingregelingen Nog steeds zijn er aantrekkelijke faciliteiten voor vennootschappen die hun gezicht op het eiland nooit laten zien Dat is toch echt offshore, ook al wil je die termliever niet gebruiken Wanneer iets eruit ziet als een koe en doet als een koe, dan is het een koe

Overheid en sector hebben de afgelopen jaren paniekerig gezocht naar nieuwe mogelijkheden om Curaçao aantrekkelijk te houden voor internationale bedrijven Curaçao past soms nog in de kerstboom van vennootschappen die door multinationals wordt opgetuigd maar als internationaal financieel centrum stelt het niet veel voor. Het eiland heeft daarom zijn heil gezocht in speciale regelingen die ook door kleine bedrijven kunnen worden gebruikt. Van die faciliteiten wordt zeker gebruik gemaakt, maar van een forse impuls is geen sprake In de landsbegroting voor 2018 zegt de regering opnieuw dat 'de nodige aandacht zal worden besteed aan de verdere ontwikkeling van fiscale producten die aantrekkelijk zijn voor grote internationale investeerders'. De sector heeft haast, groen en rijp worden met open armen ontvangen De politiek maakt geen kritische kanttekeningen bang beschuldigd te worden van het tegenhouden van economische ontwikkeling De enige die wel eens met stevige opmerkingen komt is de Sociaal Economische Raad van Curaçao

De vermanende vinger van de OESO heeft tot gevolg dat de marges om 'leuke dingen' voor buitenlandse bedrijven te doen smal zijn geworden De organisatie heeft moeite met nog twee Curaçaose regelingen die te veel weg hebben van de oude offshore Alereerst met de exportregeling bedoeld voor buitenlandse bedrijven die slechts tien procent van hun winst halen uit activiteiten op Curaçao Over de totale winst is naar 38 procent belasting verschuldigd Het is een alternatief voor ondernemingen die vanaf 2019 niet meer onder het oude offshore tarief vallen. Ook het toekennen van een *tax holiday*, een belastingvoordeel voor ondermeer de bouw van hotels, stutte op kritiek Niet alleen van de OESO want Curaçaose bedrijven zagen met lede ogen dat hotelbouwers geen belasting hoefden te betalen over bouwmaterialen die geïmporteerd werden De regering besloot in februari 2018 om ook irlandse leveringen vrij te stellen van omzetbelasting

Een directeur van een middelgroot trustkantoor die hecht aan anonimiteit vergelijkt de situatie in de trustsector van Curaçao met een grote ballon die langzaam leegloopt. 'Wanneer je naar de ballon kijkt, zie je het niet, maar als je na twee weken terugkomt, is hij leeg' Dat beeld wordt door iedereen bevestigd, hoewel de verschillen tussen bedrijven groot zijn Intertrust in de eerder aangehaalde prospectus:

'De markt zal naar verwachting circa 3% per jaar dalen tussen 2015 en 2018 veroorzaakt door een aanhoudende daling van het aantal nieuwe klanten, matig gecompenseerd door een stijging van de inkomsten per klant als gevolg van de toegenomen regelgeving'

Tekenend is dat in de financiële verslaggeving van Intertrust over 2017 Curaçao niet meer genoemd wordt. Het wordt geschaard onder ROW Rest of the World Tekenend is ook dat de directeur van Gtco-Nederland tijdens de ondervragingen door de Tweede Kamercommissie in 2016 niets maar dan ook helemaal niets wist te vertellen over de geschiedenis van Gtco op Curaçao

De daling op Curaçao wordt niet alleen veroorzaakt door het aflopen van de overgangsperiode, eind 2019, waarin voor oude rechtspersonen nog een belastingtarief van twee tot drie procent geldt. De grote kantoren maken geen rede meer voor Curaçao 'Een enkele keer komt Curaçao voorbij', vertelde de topman van Gtco Nederland in juni 2017 aan de ondervragingscommissie van de Tweede Kamer die fiscale constructies onderzocht. Daar door

doen Antilliaanse 'producten' het ronduit slecht. Fiscale faciliteiten zijn vervallen en de Britse Maagdeneilanden en andere beter georganiseerde landen/jurisdicties hebben een voorsprong. Inzetten op bedrijven die een stuk administratie willen outsourcen op Curaçao ligt moeilijk omdat de kostenvoordelen niet groot genoeg zijn.

Belastingadviseur Leo Neve uit Rotterdam met veel Curaçaose ervaring wijst op een andere oorzaak:

'Trustkantoor en bank zijn een tweeenheid. Ze moeten voor een klant dezelfde inzet hebben. Dat werkte op Curaçao prima. Nederlandse banken brachten vennootschappen van klanten onder bij hun eigen trustkantoor op Curaçao. Toen die waren verdwenen maakte het niet meer uit. Je kon uit tientallen kantoren kiezen. Daar komt bij dat het openen van eurorekeningen op Curaçao erg lastig is geworden.'

De 88 vergunninghoudende kantoren gaan verschillend met de toekomst om: van ontkenning tot zoekend naar nieuwe kansen en markten. Sectorkenner Karel Friedink van advocatenkantoor BZSE:

'De sector worstelt met zichzelf. De meeste trustkantoren doen niets anders dan de oude structuren beheren en een nota sturen voor aanvullende uren met een leuk tarief. Dat is binnenkort voorbij.'

Bij de grotere kantoren wordt dan mede een ander verhaal verteld. Het zal niet makkelijk worden, maar Curaçao kan door ligging, deskundigheid en de rechtszekerheid van Koninkrijksrechtspraak wel degelijk een trustsector overhouden. De toekomst is niet aan de brave busonderneming, maar aan een echt bedrijf met een echte directeur. De kern blijft het bedenken en uitvoeren van ingewikkelde juridisch-fiscale structuren. Belastingontwikking (een belastingadviseur heeft het liever over belastingplanning) is niet meer één kunstje van één trapezwerker, maar van een compleet circus. Niet meer één pijl die één kant op wijst naar vele pijltjes in verschillende richtingen die uiteindelijk samenlopen in die ene pijl die de roos raakt: de ideale belastingplanning.

Hoeveel trustkantoren blijven er over? Dat hangt af van de aantrekkelijkheid van Curaçao voor internationale ondernemingen. Die is weer afhankelijk van wat de concurrerende landen doen. De sector wordt bovendien wereldwijd flink onder handen genomen door overheden en internationale organisaties. Het verdragenmodel staat onder druk nu toezichthouders bij de problemen de discussie aandragen en er toegevoegd wordt naar uniforme belastingssystemen. De samenleving accepteert steeds minder wat trustkantoren doen.

Wat is een trustkantoor over vijf jaar nog waard? Is het te verkopen? Volgens Leo Neve zijn op dit moment bijna alle trustkantoren te koop voor wat een gek ervoor geeft.

'Verkoop van kleine kantoren is lastig. Zij hebben een vertrouwensrelatie met hun klanten en die relatie kun je niet verkopen. Over tien jaar zijn er geen trustkantoren meer, wel kantoren waaraan je de compliance van je bedrijf uitbesteedt. Voor Curaçao zie ik geen perspectief. Je zult als Curaçao een product moeten hebben. Ik heb geen idee welk succesvol product Curaçao zou kunnen ontwikkelen. Misschien inderdaad richting Zuid-Amerika, maar hoe bereik je als klein eiland die diffuse doelgroep?'

'De sector is moeilijk grijpbaar, ik zie ook maar een deel.' Het zijn niet de woorden van een journalist die na twee weken onderzoek terug naar Nederland reist. Ze komen uit de mond van een doorgevoerde trustspecialist met een eigen kantoor op Curaçao. Hij kent zijn klanten bij

de voornaam hij houdt alle ontwikkelingen tot in detail bij, maar weet niet wat het trustkantoor aan de overkant van de straat doet.

Het was dus niet raar dat ik na twee weken offshore-onderzoek op Curaçao nog steeds het gevoel had dat ik door beslagen ramen naar binnen had gekeken. Soms dacht ik dingen te zien die er niet bleken te zijn. Een andere keer kreeg ik het idee dat de bewoners verstoppertje aan het spelen waren. Scherpzichtigbaar is wel dat het een huis is met veel zorgen. Geen huisje zonder kruisje, maar hier is het kruis levensgroot.

Veel senioren staan op oranje of rood. Curaçao is links en rechts voorbij gesnel door andere internationale financiële centra. Het eiland staat alleen nog op negatieve lijstjes, waarop bijvoorbeeld het gebrek aan transparantie vermeld staat. Het aantal nieuwe inschrijvingen van internationale bedrijven in het handelsregister spreekt boekdelen: een trustkantoor krijgt er per maand gemiddeld één nieuwe klant bij. De oude offshore mag nog tot en met 2019 blijven draaien, dat wel, maar er komt onvoldoende nieuwe offshore bij. De kantoren die wel groeien zijn internationaal geïntereerd en hebben vestigingen in meerdere landen, waarbij Curaçao meestal maar een klein deel van de omzet uitmaakt. In 2014 werden de bedrijven geëncouraged over hun verwachtingen. Veertig procent van de trustkantoren en offshorebanken was negatief over de toekomst van de sector. Of zoals een directeur van een trustkantoor zijn hart luchte:

'Wij zijn alleen bezig met overleven, analoog hieraan zo rijk mogelijk worden met het adagium na mij de zondvloed. Wij raken geïsoleerd, als er niet snel iets gebeurt, zie ik het somber in. Experts zullen het eiland verlaten en er dreigt een sneeuwbal effect. Verouderde wetgeving, geen verdragen, geen eensgezindheid. We hebben echt iets laten liggen.'

Nederland

Nederland heeft Curaçao aan banden gelegd. Het eiland heeft zich daaraan niet kunnen ontworstelen. In 2010 is Curaçao een autonoom land binnen het Koninkrijk geworden, het mag de eigen bonen doppen, maar het blijft Nederland nodig hebben. De spagaat werkt verlamd. Het bizar lot van Curaçao is dat de offshoresector aftakelde, terwijl Nederland in de loop der jaren uitgroeide tot één van de belangrijkste belastingontwikkelaars. Al in 1995 kwam staatssecretaris Vermeend vertellen hoe de Antillen hun fiscale regie moesten aanpassen. Nadien werd die rol overgenomen door internationale organisaties die zware eisen gingen stellen. Het lukt Curaçao nog steeds niet oman die zware eisen te voldoen. In december 2017 werd het land door de EU op de grijze lijst gezet. Curaçao slaagde er ondanks een inhaalslag niet in om te slagen voor het examen van de OESO. Het herexamen van 2017 mislukte, maar het herexamen van 2018 lijkt meer succes te hebben.

In de die

Curaçao is een die-eiland en dat komt niet alleen door de kolossale raffiaderij in het hart van het eiland. Er is ook die dieje niet ziet. CORPNET, als instituut verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, onderzoekt de mondiale eigendomsrelaties en legt verbanden met belastingontwikkeling. Curaçao speelt in het mondiale netwerk een belangrijke rol door de fiscale aanwezigheid van grote oliebedrijven. Daar gaat veel geld in om Nee m Q8, het staatsbedrijf van Koe wit. De Europese activiteiten van Kuwait Petroleum Europe worden geleid vanaf de bovenste verdieping van kantorenbouw De Haagsche Zwaan in Den Haag. De jaaromzet bedraagt 10 miljard euro, de winst 180 miljoen. De sjieks hebben geen zin om in Nederland veel belasting te betalen en hebben daarom in 1983 op de Antillen een nv opgericht die als moeder

fungeert. Resultaat: maximaal drie procent belasting. KPC International NV wordt op Curaçao beheerd door Intertrust.

Hetzelfde verhaal geldt voor het diestaatsbedrijf van Libië (die merken Tamoil en HEM) met onder zijn vleugels Olinvest in Den Haag dat eenjaaronzet heeft van 5 miljard. Ook in dit geval een Antilliaanse moeder (Olinvest Holdings NV) die in 1989 ondergebracht is bij de trustafdeling van het gerenommeerde advocatenkantoor STvB aan het Johan van Valbeekplein. Daar heeft nog een andere diegigant sinds jaar en dag een fiscale schuilplaats. De grootste oliedienstverlener ter wereld Schlumberger is sinds 1956 statutair gevestigd op Curaçao vanwege fiscale voordelen. Het was één van de eerste klanten van Ton 'Papa' Smeets, de grondlegger van de financiële offshore. Het beursgenoteerde Schlumberger had in 2018 een omzet van 30 miljard dollar. Voor de toeristenindustrie op het eiland zou het mooi zijn wanneer het bedrijf de 100.000 werknemers een voordelige reis naar Curaçao aanbod. De aandeelhouders worden wel uitgenodigd om op eigen kosten de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering bij te wonen die stevast wordt gehouden in het Avila Beach Hotel. In 2017 op 5 april, was dat 's morgens om tien uur, zodat je 's middags op het strand kon liggen. Het lijstje met die bedrijven is nog niet af. Heere ma Offshore, gespecialiseerd in het bouwen en vervoeren van die platforms, houdt kantoor bij United Trust en bodemonderzoeker Fugro heeft via stichtingen op Curaçao haar beschermingsconstructie open.

Niet in mijn boek staat dat de staatsolie maatschappij van Saoedi-Arabië tientallen jaren geprofiteerd heeft van het belastingklimaat op Curaçao. Of het toeval is weet ik niet, maar dochter Aramco Holding is in april 2018 uitgeschreven bij de Kamer van Koophandel, toen beheerd door Vistra aan de Kaya Mensing 5. Aramco is op zijn beurt eigenaar van Mbitva en jawel hoor dat was de geselecteerde kandidaat om de Isla de Explorieren.

Raakvlakken

De geschiedenis van de raffinaderij en de offshore hebben in chronologie een paar saillante raakvlakken. Shell vertrok in 1985 en liet een kwakkelende Isla achter. Eind 2019 loopt het huurcontract met de Venezolaanse staatsolie maatschappij PdVSA af. Curaçao moet voor die tijd een nieuwe en vooral betrouwbare huurder hebben gevonden. Halverwege de tachtiger jaren kreeg ook de financiële offshore een dreun. Eind 2019 is de oude offshore voorbij, dan loopt de zeer lange overgangstermijn af waarin het zeer voordelige belastingregime geldt voor buitenlandse rechtspersonen.

Er is ook een inhoudelijk raakvlak. Op 13 mei 1915 nam de hoofdirectie van de Koninklijke/Shell-groep een besluit dat Curaçao drastisch veranderde. Een reusachtige raffinaderij nestelde zich doorninant aan het Schottegat, in het hart van het eiland. De raffinaderij zorgde voor werk, welvaart en een toestroom van buitenlandse werknemers, van wie een deel zich blijvend vestigde. Shell zette de sociale structuur van het eiland volledig op zijn kop. Sociale en economische wetenschappers spreken over het Curaçao vóór en na de komst van Shell.

De multinational was indirect ook de vader van de financiële offshore, want in het oude Curaçao zou de sector geen voedingsbodem hebben gevonden. Shell was een belangrijke schepper van het klimaat, van de infrastructuur voor het succes van de offshore. Want juist in de samenleving die Shell mee creëerde voelden de ingenieurs en financiële experts zich thuis: mooie woonwijken, goed onderwijs, aantrekkelijke mogelijkheden om je buitenkantoor te ontspannen. Shell was een warmbad voor de offshore.

Het is geen toeval dat in de topjaren van de Shell (1945 tot 1956) de offshore hier wortel schoot en groeide als kool. Hier waren de omstandigheden gunstig. Het was de tijd van de slogans: een stukje Nederland in de tropen. Dat heb ik over Suri namé nooit gehoord of gelezen. Suri namé

werd niet beschouwd als 'een stukje Nederland, meer als een oerwoud met oude plantages en één leuk stadje

Zetten we de Isla en de IFS naast elkaar dan krijg je dit beeld

Isla	IFS
Hoogtepunt 1955	Begin rond 1955
Motortontwikkeling	Motortontwikkeling
Shell tot 1985	Terugval 1986
Fysiek dominant	Verspreid
6 à 7% BNP	10% BNP
1400 medewerkers	1400/1600 medewerkers
Afhankelijkheid wereldontwikkelingen	Afhankelijkheid wereldontwikkelingen
Einde contract 2019	Einde overgangsregeling 2019
Overheid talmt	Overheid talmt
Nederland zeurt aan de zijlijn	Nederland werkt tegen

Missie en toerisme

De 1200 religieuzen die zich hier uit de naad hebben gewerkt van 1840 tot ongeveer 1985 waren dominant aanwezig in kerk, zorg, onderwijs, cultuur, ontspanning en maatschappelijke organisatie. Het hoogtepunt van het Rijke Curaçaose Roomsche Leven lag rond 1955. Vanaf half jaren zestig trad de ontkerkelijkheid in en begon de afbouw van de 'missie'. De effecten zijn steeds minder merkbaar. De religieuzen boden een sterk houvast.

Het toerisme is de nieuwe economische pijler die de Curaçaose economie schraagt. Ook hier is de invloed van Nederland en Nederlanders groot, maar zonder duidelijke structuren. Iedereen lijkt maar wat te doen, van een helder toeristisch ontwikkelingsbeleid is geen sprake. Kwetsbaar is de sector ook. Een crisis in de landen die de toeristen leveren gooit roet in het eten.

Houvast

Nederland verdween uit zicht bij de belangrijke pijlers van de Curaçaose economie, maar het convenant dat in januari 2019 werd gesloten biedt hoop op meer zichtbaarheid en betrokkenheid. Een paar suggesties voor de beleidsmakers: Koester de internationale financiële sector maar dan niet met een etnisch minimalisme maar als koploper op het gebied van compliance. Stop met het pappen en nathouden van de Isla. Zet in op ICT en duurzaamheid. Waarom is Curaçao niet aangeschoven bij het langdurige overleg in Nederland aan 'klimaatafels'. Je zou toch ook een Koninkrijk-klimaatafel kunnen opzetten? Nog een paar suggesties: pak vooral vooral zaken aan waar Curaçao verstand van heeft. En vraag aan Nederland betrokkenheid als dat land zich te veel afzijdig houdt. In het Koninkrijk heeft men de plicht elkaar bij te staan en als één van de partijen de boot afhoudt moet hij gewezen worden op die plicht.

Het houvast zal niet meer komen van grote, bepalende economische en maatschappelijke structuren. Het Koninkrijk is het enige houvast en wees daar zinnig op.

Onderzoeksjournalist Ton de Jong heeft de afgelopen tien jaar onderzoek gedaan naar thema's die van vitaal belang zijn geweest voor de ontwikkeling van Curaçao.

Dit onderzoek publiceerde De Jong in drie boeken. Groot geld op Curaçao (over de internationale financiële sector) verscheen in 2018. Honderd jaar die op Curaçao in 2016 en De gezegende erfenis (samen met Norbert Hendrikse) in 2008.

Wenig Nederlandse journalisten zijn behoorlijk ingevoerd in het Caribische deel van het Koninkrijk. Ton de Jong komt al vanaf 1989 jaarlijks op het eilanden. Eerst als verslaggever voor de cluster van regionale dagbladen waartoe het Brabants Dagblad behoort, later als journalistiek onderzoeker van grotere thema's. In die jaren heeft hij contacten gelegd en onderhouden in de politiek, het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld.